

ปริมาณการผลิตไม้เพื่อการจำหน่ายต่อความต้องการไม้
ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ OTOP จังหวัดปราจีนบุรี
QUANTITY BAMBOO PRODUCTION ON DEMAND OF BAMBOO
PRODUCTION' OTOP IN PRACHINBURI PROVINCE

สุกัญญา ชัยพงษ์
Sukanya Chaipong

บทคัดย่อ

จากปัญหาการขาดดุลการค้าเนื่องจากการนำเข้าไม้เพื่อใช้ในประเทศ จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบปริมาณการปลูกไม้กับความต้องการไม้ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ OTOP ในจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่ปลูกไม้เป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามเกษตรกร 44 ครัวเรือนในอำเภอเมือง ประจันตคาม และนาดี พบปลูกไม้ 7 ชนิด 4 สกุล ได้แก่ ไม้ตง (*Dendrocalamus asper* (J.H.Schultes) Backer ex K.Heyne) 64.10% ไม้เขียว (*Bambusa vulgaris* Schrader ex Wendland) 20.51% ซึ่งปลูกเพื่อขายหน่อ ไม้เลื้อย (*Thyrsocalamus liang* Sungkaew & W. L. Goh) 10.26% ไม้ลำมะลอก (*Bambusa longispiculata* Gamble ex Brandis) ไม้สีสุก (*Bambusa blumeana* J.H.Schultes) ไม้รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble) และไม้ป่า (*Bambusa bambos* (L.) Voss) คิดเป็น 5.13% สามารถผลิตลำไม้ขายรวมทั้งสิ้นเฉลี่ย 43,636 ลำต่อปี ซึ่งส่งขายทั้งในและนอกจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนไม้ที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์ภายในจังหวัดเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ และจากผลสำรวจความต้องการผู้ใช้ไม้ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ OTOP 12 ราย พบว่ามีความต้องการใช้ลำไม้เฉลี่ย 3,710 ลำต่อปี จากปริมาณการแปรรูปทั้งหมด ส่วนใหญ่ปลูกไม้ใช้เอง แต่ยังมีปัญหาไม่เพียงพอโดยเฉพาะรายที่ไม่มีพื้นที่ปลูกเป็นของตนเอง และทุกรายพบปัญหาในฤดูฝนขาดวัตถุดิบเนื่องจากต้องเก็บหน่อเพื่อรอลำในรอดัดไป 33.33% ส่งลำไม้จากพ่อค้าคนกลางจากแหล่งปลูกภายนอกจังหวัด ส่งผลให้มีปัญหาปริมาณการผลิตไม้เพื่อการจำหน่ายไม่เพียงพอภายในจังหวัด อีกทั้งยังมีความต้องการจากภายนอกจังหวัด จึงควรมีการเพิ่มผลผลิตไม้เพื่อสนองความต้องการทั้งภายในและภายนอกจังหวัดเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรต่อไป

คำสำคัญ: ไม้ ปริมาณการผลิต ความต้องการ ผลิตภัณฑ์

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12130
Faculty of Agricultural Technology, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thanyaburi District, Pathum Thani Province 12130
corresponding author e-mail: sukanya_c@rmutt.ac.th

Received: 9 April 2020; Revised: 10 June 2020; Accepted: 15 June 2020

Abstract

Importing of bamboos for domestic use causes some deficits. Therefore, this study compared the plantation and demand of bamboos for OTOP producers in Prachinburi Province, which is one the most bamboo plantation provinces. The questionnaires were used. It was found that 44 household's bamboo plantations in Mueang Prachin Buri, Prachantakham and Na Di produced bamboo culms at the average of 43,636 culms per household per year, for sale in both Prachinburi and other provinces. Seven species from four families were found. These included *Dendrocalamus asper* (J.H.Schultes) Backer ex K.Heyne (64.10%), *Bambusa vulgaris* Schrader ex Wendland (20.51%) which can be used for both planting for clumb and shoots, *Thyrsocalamus liang* Sungkaew & W. L. Goh (10.26%), *Bambusa longispiculata* Gamble ex Brandis, *Thyrsostachys siamensis* Gamble and *Bambusa bambos* (L.) Voss (5.13%). Most of the bamboos were used for processing of bamboo products. From the survey of 12 OTOP producers, the demand for bamboo culms was found to be 3,710 culms per year. Most OTOP producers planted their own bamboos. There was a demand for bamboos especially OTOP producers with limited access to land use. All the OTOP producers experienced the lack of bamboo culms during rainy season due to the use of bamboo shoots for consumption. The survey found that 33.33% of OTOP producers purchased the bamboo culms from other provinces. Hence, the demand for bamboo culms in Prachinburi is more than the supply. There should be the increase of bamboo plantations to serve the demand, providing more income for farmers.

Keywords: Bamboo, Production volume, Requirements, Products

บทนำ

ไผ่ (Bamboo) เป็นพืชที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันจนถึงการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ไผ่เป็นพืชโตเร็วที่มีรอบการตัดฟันสั้นที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับไม้โตเร็วชนิดอื่นที่ใช้เป็นไม้ปลูกป่าในประเทศไทย นอกจากนี้ไผ่ยังเป็นไม้เอนกประสงค์ที่ทุกส่วนของไผ่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด เช่น หน่อไผ่ใช้ในการบริโภค และลำไผ่ใช้ทำเครื่องประดับตกแต่งบ้าน ทำเครื่องจักสาน ก่อสร้าง ไม้ค้ำยัน เครื่องดนตรี ทำเยื่อกระดาษ ไม้อัด เป็นต้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การปลูกไผ่เป็นการช่วยฟื้นฟูปฐสภาพแวดล้อมให้กลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ ช่วยฟื้นฟูปฐสภาพดิน และมี

ความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย เช่น การดำรงชีวิตของปลวก การเกิดเห็ดราในพื้นที่ป่าไม้ รวมถึงการสร้างสมดุลของระบบนิเวศ (Suwajitantonon, 2008)

ประเทศไทยพบไม้มากกว่า 72 ชนิด ใน 17 สกุล ที่การกระจายตามภูมิภาค จากรายงานการนำเข้าและส่งออกไม้ไผ่ของกรมป่าไม้ พบว่ามีแนวโน้มความต้องการไม้ไผ่ในตลาดโลกสูงขึ้น แต่ไทยมีไม้ไผ่ปลูกไม่ถึง 1 แสนไร่ แต่การใช้ไม้ของไทยมีมากถึง 5 ล้านไร่ (Asia Pacific Forestry Community Training Center, 2014) ทั้งนี้พื้นที่ปลูกไม้ไผ่ในเมืองไทยยังมีอยู่น้อยมาก พื้นที่ที่มีการปลูกไม้ไผ่ในประเทศไทยอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี (อำเภอประจันตคาม) จังหวัดกาญจนบุรี (อำเภอไทรโยค อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอทองผาภูมิ) จังหวัดราชบุรี (อำเภอจอมบึงและอำเภอสวนผึ้ง) จังหวัดพิษณุโลก (อำเภอนครไทย) จังหวัดเพชรบูรณ์ (อำเภอเบ็ญจมาศ) จังหวัดสระแก้ว จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดเชียงใหม่ (อำเภอเชียงดาว) (Aksornniam & Nibuntham, 2011) จังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการปลูกไม้ไผ่มากที่สุด โดยพบว่าความหลากหลายของไม้ไผ่ในจังหวัดปราจีนบุรี พบ 6 สกุล 18 ชนิด ซึ่งพบในอำเภอเมือง 12 ชนิด อำเภอประจันตคาม (ต.ดงบัง) 9 ชนิด อำเภอบ้านสร้าง (ต.บางพลวง) 6 ชนิด อำเภอศรีมโหสถ (ต.โคกปึก) 6 ชนิด และอำเภอทับลาน 6 ชนิด (Chiwapreecha et al., 2014) มีเนื้อที่ปลูก 21,998 ไร่ จากครัวเรือนผู้ปลูกไม้จำนวน 2,678 ครัวเรือน ผลผลิตเฉลี่ย 1,197 กก./ไร่ ซึ่งถือว่าเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูก และผลผลิตมากที่สุดในประเทศไทย

เมื่อกล่าวถึงด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับไม้พบว่ามูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ของไทยในช่วง พ.ศ. 2550-2553 ประมาณ 441 ล้านบาท ขณะที่การนำเข้าไม้ไผ่จากต่างประเทศนั้นสูงถึง 736 ล้านบาท แสดงให้เห็นว่าไทยยังขาดดุลการค้าในเรื่องนี้อยู่ (Aksornniam & Nibuntham, 2011) สำหรับประเทศไทยความต้องการใช้ไม้ไผ่ในธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับไม้ไผ่ยังมีอยู่ในปริมาณสูง แต่ปริมาณไม้ไผ่ในประเทศไทยที่นำออกมาใช้ได้อย่างถูกต้องนั้นยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ปลูกไม้ไผ่ในเมืองไทยยังมีอยู่น้อยมาก (Phuangchik, 2013) ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษา 1) ลักษณะและความสามารถในการผลิตไม้ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดปราจีนบุรี 2) เพื่อศึกษาปริมาณความต้องการไม้เพื่อการแปรรูปของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ ในจังหวัดปราจีนบุรี 3) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการปริมาณไม้ต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาเกษตรกรด้านการปลูกไม้เพื่อเศรษฐกิจของจังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประกอบด้วยเกษตรกรผู้ปลูกไม้ และแหล่งรับซื้อไม้ หรือสถานประกอบการที่ใช้ไม้เพื่อการค้าและการแปรรูปในจังหวัดปราจีนบุรี

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จากผู้ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับเกษตรกรจังหวัด จังหวัดปราจีนบุรี 1) เกษตรกรผู้ปลูกไม้

โดยเลือกเป็นเกษตรกรแปลงใหญ่จำนวน 44 คน 2) กลุ่ม OTOP ผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้จำนวน 12 คนตามประเภทของผลิตภัณฑ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 สำหรับการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกไม้เพื่อจำหน่าย ในจังหวัดปราจีนบุรี ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความยาวนานในการทำอาชีพเกษตรกรปลูกไม้ ขนาดพื้นที่ปลูก ลักษณะการถือสิทธิ์พื้นที่ในการปลูก

ตอนที่ 2 ข้อมูลความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ได้แก่ พันธุ์ไม้ที่ปลูก และขนาดพื้นที่ที่ใช้ปลูกแต่ละชนิด และปริมาณในการผลิตไม้

ตอนที่ 3 ข้อมูลการจำหน่าย ได้แก่ วิธีการในการจำหน่ายที่สามารถจำหน่ายได้มากและต่อเนื่อง

2.2 สำหรับกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ OTOP ในจังหวัดปราจีนบุรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้าง (in dept interview) และทำการสัมภาษณ์ด้วยตัวเองแบบตัวต่อตัว (face to face interview) โดยมีโครงสร้างดังรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ใช้ไม้เพื่อการผลิต ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความยาวนานในการทำแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ แหล่งวัตถุดิบไม้เพื่อทำผลิตภัณฑ์จากไม้เพื่อการจำหน่าย

ตอนที่ 2 ข้อมูลการใช้ไม้เพื่อทำผลิตภัณฑ์จากไม้เพื่อการจำหน่าย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ไม้เป็นวัตถุดิบเพื่อทำผลิตภัณฑ์ชนิดพันธุ์ไม้ ส่วนของไม้และปริมาณที่ใช้ในการแปรรูปรายได้จากผลิตภัณฑ์จากไม้เพื่อการจำหน่าย

ตอนที่ 3 ข้อมูลวิธีการได้มาซึ่งวัตถุดิบไม้เพื่อการทำผลิตภัณฑ์ ได้แก่ แหล่งวัตถุดิบไม้ที่ใช้เพื่อการแปรรูป อุปสรรคต่อการนำไม้มาใช้เพื่อทำผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลในรูป ตาราง รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และสถิติร้อยละ (percentage) เพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนผลการสำรวจ

ผลการวิจัย

1. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตไม้เพื่อการจำหน่าย

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ผลิตไม้ในจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งประกอบไปด้วย อำเภอเมือง อำเภอนาดิ และอำเภอประจันตคามจากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 44 คน โดยมีกลุ่มเกษตรกรจากตำบลเนินหอม อำเภอเมืองจำนวน 16 คน ตำบลทุ่งโพธิ์ จำนวน 10 คน ตำบลโพธิ์งาม จำนวน 18 คน จากข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลพบว่า เป็นชาย 36.36% (16 คน) และเป็นหญิง 63.64% (28 คน) และพบว่ามี

เกษตรกรผู้ปลูกไม้ที่มีอายุมากที่สุดถึง 87 ปี และต่ำที่สุดที่ 42 ปี เมื่อเปรียบเทียบเป็นช่วงอายุพบว่า ช่วงอายุ 61-70 ปี มีเกษตรกรผู้ปลูกไม้ถึง 36.36% (16 คน) รองลงมาช่วงอายุ 51-60 ปี 25.00% (11 คน) ช่วงอายุ 41-50 ปี 22.73% (10 คน) และอายุมากกว่า 70 ปี 15.91% (7 คน) ตามลำดับ และระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษามากถึง 70% (28 คน) รองลงมา ได้แก่ มัธยมศึกษาตอนต้น 27.50% (11 คน) ไม่ได้ศึกษา 2.50% (1คน) และอีก 4 คนที่ไม่ได้ให้ข้อมูลการศึกษา ตามลำดับ โดยรวมพื้นที่ปลูกไม้ทั้งหมดจากการสัมภาษณ์ มีทั้งสิ้น 480 ไร่ เป็นพื้นที่ตนเอง 52.42% (251.62 ไร่) และเป็นพื้นที่เช่าปลูก 47.58% (228.38 ไร่) พบว่าเป็นไม้ตงจำนวน 325 ไร่ ไม้เขียว 92 ไร่ ไม้เลื้อย 51 ไร่ และ ไม้กิมซุง 12 ไร่

1.1 ขนาดพื้นที่ปลูกไม้

จากการศึกษาเรื่องผลผลิตไม้เพื่อการจำหน่ายพบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตโดยตรง โดยเป็นการปลูกเพื่อการจำหน่ายเองถึง 94.44% มีเพียงร้อยละ 5.56% ที่ซื้อไม้มาจากแหล่งอื่น โดยส่วนใหญ่พบว่า ผู้ปลูกไม้ปลูกเพื่อการจำหน่ายหน่อมากที่สุด 54.83% (34 คน) รองลงมา ได้แก่ เพื่อการจำหน่ายลำ 30.65% (19 คน) จำหน่ายต้นพันธุ์ 11.29% (7 คน) และเพื่อการจำหน่ายใบ 3.23% (2 คน) เมื่อศึกษาขนาดพื้นที่การปลูกไม้พบว่าส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก น้อยกว่า 25 ไร่ คิดเป็น 87.80% จำนวน 36 ราย และมีขนาดมากกว่า 25 ไร่ จำนวน 5 ราย คิดเป็น 12.20% ไม่ให้ข้อมูล 3 ราย คิดเป็น 6.82 % และส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของตนเองมากถึง 72.72% จำนวน 32 ราย และมีเพียง 13.64% จำนวน 6 ราย ที่เป็นการเช่าเพื่อการเกษตร และมีจำนวน 6 ราย 13.64% ที่มีทั้งพื้นที่ของตนเองและเช่าเพื่อการปลูกไม้

1.2 ชนิดการปลูกพันธุ์ไม้

ชนิดพันธุ์ไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ พันธุ์ไม้ตง (*Dendrocalamus asper* (J.H.Schultes) Backer ex K.Heyne) จำนวน 25 ราย หรือ 64.10% รองลงมาได้แก่ ไม้เขียว (*Bambusa vulgaris* Schrader ex Wendland) จำนวน 8 ราย หรือ 20.51% ไม้เลื้อย (*Thyrsocalamus liang* Sungkaew & W. L. Goh) จำนวน 4 ราย หรือ 10.26% และปลูกมากกว่า 1 ชนิด จำนวน 2 ราย 5.13% ไม่ให้ข้อมูล 5 ราย หรือ 11.36% โดยชนิดไม้ที่ปลูกเพิ่มจากข้างต้น ได้แก่ ไม้ลำมะลอก (*Bambusa longispiculata* Gamble ex Brandis) และ ไม้รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble) ซึ่งเป็นการปลูกแซมเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่าไม้ที่ปลูกเพื่อการจำหน่ายหน่อ ได้แก่ ไม้ตง จำนวน 16 ราย หรือ 36.36% ไม้เขียว จำนวน 8 ราย คิดเป็น 18.18% ชนิดอื่นๆไม่ระบุ 4 ราย หรือ 9.10% ไม่ได้จำหน่าย 16 ราย หรือ 36.36 % และชนิดที่ปลูกเพื่อการจำหน่ายลำ ได้แก่ ไม้ตง จำนวน 14 ราย หรือ 31.82% ไม้เลื้อย จำนวน 1 ราย คิดเป็น 2.27% ไม่ได้จำหน่าย 39 ราย หรือ 65.91% นอกจากนี้ไม้ตงเกษตรกรยังนำไปขายใบจำนวน 2 ราย คิดเป็น 4.55% ไม่ได้จำหน่าย 42 ราย หรือ 95.45% ดังภาพที่ 1 (Figure 1)

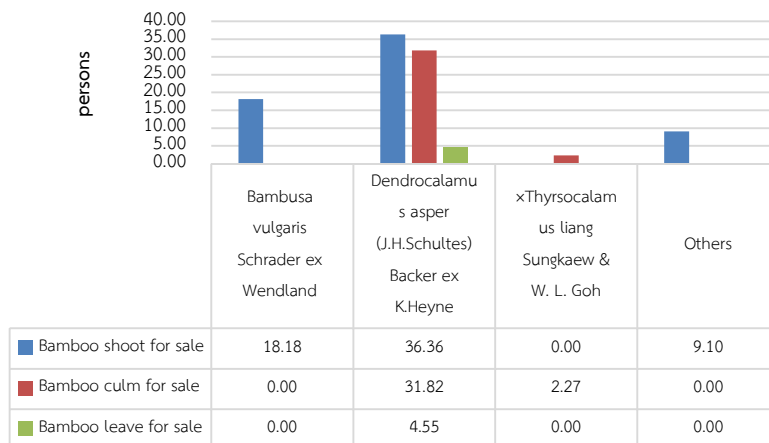

Figure 1 Percentage of bamboo species plantation and distribution

2. กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ OTOP

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลกลุ่ม OTOP แปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้เพื่อการจำหน่ายไม้ในจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งประกอบไปด้วย อำเภอเมือง อำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอประจันตคาม จากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 12 คน โดยมีกลุ่มเกษตรกรจากตำบลเนินหอม จำนวน 2 คน ตำบลท่างาม จำนวน 1 คน ตำบลโพธิ์งาม จำนวน 2 คน ตำบลวังท่าช้าง จำนวน 3 คน ตำบลสามพันตา 1 คน ตำบลโคกปี่ 1 คน ตำบลหนองโพรง 1 คน และตำบลดงบัง จำนวน 1 คน จากข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลพบว่า เป็นชาย 58.33% (7 คน) และเป็นหญิง 41.67% (5 คน) เมื่อเปรียบเทียบเป็นช่วงอายุพบว่าช่วงอายุ 41-50 ปี มีเกษตรกรผู้ปลูกไม้ถึง 58.33% (7 คน) รองลงมาช่วงอายุ 61-70 ปี 16.67% (2 คน) น้อยกว่า 40 ปี 8.33% (1 คน) ช่วงอายุ 51-60 ปี 8.33% (1 คน) และมากกว่า 70 ปี 8.33% (1 คน) ตามลำดับ และระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษามากถึง 58.33% (7คน) รองลงมาได้แก่มัธยมศึกษาตอนต้น 16.67% (2 คน) ระดับปริญญาตรี 16.67% (2 คน) และ มัธยมศึกษาตอนปลาย 8.33% (1 คน) ตามลำดับ

2.1 ศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ และปริมาณความต้องการไม้เพื่อการค้า และการแปรรูป

จากการลงสำรวจผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้จากผู้ประกอบการในจังหวัดปราจีนบุรี 12 ราย พบว่ามีผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น 13 ชนิด โดยในแต่ละรายสามารถผลิตได้ครัวเรือนละ 1-2 ชนิด และมีการใช้ไม้เป็นวัตถุดิบ มากกว่า 1 สายพันธุ์ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้สั่งซื้อ โดยจากการสำรวจพบว่าเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภค 1 ชนิด และอุปโภค 12 ชนิด โดยผลิตภัณฑ์ที่พบ มากที่สุดจากผลิตภัณฑ์ที่สำรวจพบทั้งหมดคือ แคร่ไม้ไผ่ คิดเป็น 18.18% (4 คน, ใช้ไม้เลื่อย 80% และไม้ศรีสุก 20%) รองลงมาคือบันได 13.64% (3 คน, ใช้ไม้เลื่อย 100%) ไม้กวาดดอกหญ้า 9.09% (2 คน, ใช้ไม้เลื่อยและไม้รวกอย่างละ 50%) ไม้กวาดทางมะพร้าว 9.09% (2 คน, ใช้ไม้เลื่อย 100%) สุ่มไก่ 9.09% (2 คน, ใช้ไม้รวก

100%) หมวกสาน 9.09% (1คน, ใช้ไผ่ตง 100%) หน่อสดและต้ม 4.55% (1 คน, ใช้ไผ่เขียวอีสานและไผ่ตงอย่างละ 50%) พัดสาน 5.56% (1คน, ใช้ไผ่ลำมะลอก 100%) ร่ม 5.56% (1 คน, ใช้ไผ่ลำมะลอก 100%) ตะกร้าสาน 5.56% (1คน, ใช้ไผ่ตง 100%) โต้ะชุด 5.56% (1 คน, ใช้ไผ่เลี้ยง 100%) ชุ่มไม้ไผ่ 5.56% (1 คน, ใช้ไผ่เลี้ยง 100%) ผงถ่านอัดแท่ง 4.55% (1 คน, ใช้ไผ่ได้ทุกชนิด) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1 (Table 1)

Table 1 Percentage and quantity of bamboo demand

No.	Bamboo Species (% of usage)	A		B		C		D		E		F	
		BC	BS	BC	BS	BC	BS	BC	BS	BC	BS	BC	BS
1	Fresh and boiled shoots	-	50	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Staircase	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
3	Hat	-	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Seat	-	-	-	-	20	-	80	-	-	-	-	-
5	Handle broom	-	-	-	-	-	-	50	-	50	-	-	-
6	Palm broom	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
7	Handle fan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	-
8	Basket	-	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	chicken coop	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
10	Handle umbrella	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	-
11	Desk	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
12	bamboo arbor	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
13	Charcoal briquette-powder	All species usage											

Remarks: A = *Bambusa vulgaris* Schrader ex Wendland
 B = *Dendrocalamus asper* (J.H.Schultes) Backer ex K.Heyne
 C = *Bambusa blumeana* J.H.Schultes
 D = *xThyrsocalamus liang* Sungkaew & W. L. Goh
 E = *Thyrsostachys siamensis* Gamble
 F = *Bambusa longispiculata* Gamble ex Brandis
 BS means Bamboo shoot, BC means Bamboo Culm

2.2 ลักษณะ และส่วนของไม้ที่ใช้ตามความต้องการไม้เพื่อการแปรรูป

จากการสอบถามผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้เพื่อการจำหน่ายนั้น พบว่า ลำไม้ 1 ลำของไม้เลื้อย และไม้ตงสามารถตัดทอนเป็นท่อน ๆ จากโคนลำจนถึงปลายลำ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ตามคุณสมบัติเพื่อการค้า กล่าวคือ ลำของไม้เลื้อย เป็นไม้ที่มีลักษณะลำตรง และความกว้างลำเหมาะสำหรับการนำมาทำผลิตภัณฑ์จำพวก ด้ามไม้กวาด โครงของซุ้ม และบันได สามารถจำแนกการนำไปใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ส่วน A ใช้ทำไม้ค้ำ ไม้กันโยกของซุ้ม และแคร่ ส่วน B เป็นส่วนที่ต่อจากส่วน A มีความแข็งแรง ทำไม้คานของแคร่ ส่วน C เป็นส่วนก่อนถึงปลายลำ ใช้ทำด้ามไม้กวาด ราวขาของแคร่ ส่วน D เป็นบริเวณปลายลำ มีลักษณะเล็กและเนื้อบาง เป็นส่วนที่เหลือทิ้ง หรือนำไปทำถ่าน ส่วนลำของไม้ตง เป็นไม้ที่มีลำแข็งแรง ลำตรง และเนื้อลำหนา นิยมนำมาใช้โครงสร้างที่คงทนแข็งแรง เช่น แคร่ ซุ้ม โดยส่วนต่าง ๆ นำมาใช้ประโยชน์ กล่าวคือ คือส่วน A เป็นบริเวณโคนลำนำมาทำเสาซุ้ม ส่วน B มีความแข็งแรงสูง และลำตรง เหมาะสมต่อการทำโครงสร้างจำพวก ทำหลบ ทำคาน ส่วน C เหลือทิ้ง หรือทำถ่าน (Figure 2)

2A. *Thyrsocalamus liang* Sungkaew & W. L. Goh

2B. *Dendrocalamus asper* (J.H.Schultes)

Figure 2 Segmentation of usage of bamboo

3. วิเคราะห์ปริมาณการผลิตไม้ต่อความต้องการของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ OTOP จังหวัดปราจีนบุรี

จากการวิเคราะห์กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้มีความต้องการใช้ลำไม้เฉลี่ย 3,710 ลำต่อปีจากผู้ประกอบการที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด โดยส่วนมากแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ตามคำสั่งซื้อของลูกค้า และมีข้อจำกัดในเรื่องกำลังการผลิตในแต่ละครั้ง เนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ช่วยลดแรงและระยะเวลาในการผลิต คิดเป็น 75% อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ การขาดวัตถุดิบในการผลิต คิดเป็น 12.5% ถึงแม้ว่าผู้ปลูกไม้มีกำลังการผลิตได้เฉลี่ย 43,636 ลำต่อครัวเรือนต่อปี แต่ผู้ปลูกบางรายมีการขายลำไม้ไปยังจังหวัดอื่น หรือมีผู้ประกอบการจากจังหวัดอื่นมารับซื้อหน้าสวน จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ปริมาณไม้ไม่เพียงพอต่อการใช้ภายในพื้นที่ปราจีนบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดวัตถุดิบในช่วง

ฤดูฝน สาเหตุจากผู้ปลูกไม้ส่วนมากจะไม่ตัดลำไม้ เนื่องจากต้องการรักษาหน่อ และเป็นช่วงฤดูหลักที่จะมีปริมาณการเกิดหน่อสูง และอีก 12.5% ไม่ทราบแหล่งผลิตไม้ที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ ทำให้ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้บางรายมีการสั่งซื้อไม้จากแหล่งอื่นนอกจังหวัดถึง 50% เช่น จังหวัดสระแก้ว ปลูกเอง 37.5% และส่วนที่เหลืออีก 12.5% ได้จากวิธีการอื่น เช่น การไปหาตัดจากแหล่งไม้ตามธรรมชาติ หรือการไปตัดเองจากสวนของคนที่รู้จักภายในหมู่บ้าน จากเหตุผลส่วนนี้จึงทำให้ราคาต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น แต่ในทางกลับกันราคาขายของผลิตภัณฑ์ในช่วงฤดูฝนกลับเท่าเดิมทำให้ผู้ผลิตไม้มีรายได้น้อยลงอย่างมากในฤดูดังกล่าว

อภิปรายผล

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกไม้เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ และมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้เป็นจำนวนมาก (Chiwapreecha et al., 2014) จากผลการประมาณการปริมาณการผลิตไม้พบว่ามากกว่าปริมาณความต้องการใช้ในการแปรรูปของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ OTOP เนื่องจากกลุ่มแปรรูปมีจำนวนไม่มาก แต่จากการสอบถามยังคงพบว่าไม่เพียงพอกับปริมาณการใช้ เนื่องจากยังคงพบว่ากลุ่มแปรรูปบางรายต้องสั่งซื้อไม้จากภายนอกจังหวัด เช่น จังหวัด สระบุรี ประกอบกับมีผู้ต้องการไม้จากภายนอกจังหวัดสั่งซื้อไม้จากแหล่งปลูกภายในจังหวัดโดยตรง ในขณะที่ผู้ปลูกส่วนใหญ่มีแปลงปลูกขนาดเล็ก และบางส่วนเป็นพื้นที่เช่า และทำให้เกิดข้อจำกัดในการผลิตลำไม้ ดังนั้นเพื่อใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาภาคเกษตรกรรมด้านการปลูกไม้ของจังหวัดปราจีนบุรีจึงควรวางแผนการแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกไม้เพียงพอด้วยการสนับสนุนการปลูกไม้ในพื้นที่เกษตรด้านอื่น และควรมีการจัดตั้งเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกไม้ เพื่อจัดการด้านราคา การส่งไม้ให้ผู้ซื้อตามความต้องการ เป็นต้น

นอกจากแนวทางการสร้างกลยุทธ์ด้านการจัดการแล้วนั้น ยังสามารถเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ของลำไม้และหน่อไม้ Visaratana et al. (1993) ด้วยการปลูกไม้ตงรวมกับถั่วลิสงด้วยระบบวนเกษตรที่ทำให้ปริมาณผลผลิตในรูปของหน่อ และลำ ไม้มากที่สุดถึง 98 ลำต่อไร่ และ Soiyongkum (2013) ได้รายงานระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับไม้เลื้อย ไม้สีสุก ควรปลูกที่ระยะ 4x8 ม. ไม้ตง ควรปลูกที่ระยะ 8x8 ม. ส่วนการจัดการลำของไม้สีสุกควรตัดลำแก่อายุ 3 ปี หรือ มากกว่าออกทั้งหมดเพื่อให้ได้ลำที่มีคุณภาพดีและปริมาณลำสูงสุด ส่วนชนิดพันธุ์ไม้ที่เสนอแนะต่อการพัฒนาภายในจังหวัดกล่าวคือ ไม้ทั้ง 7 ชนิดที่สำรวจพบ ได้แก่ ไม้ตง ไม้เขียว ไม้เลื้อย ไม้ลำมะลอก ไม้สีสุก ไม้รวก ไม้ป่า โดยเฉพาะไม้รวก และไม้ตง ที่มีศักยภาพในการแปรรูปที่หลากหลาย ซึ่งไม้รวก Phuangchik & Harakote (2018) ได้รายงานว่ามีความเหมาะสมสำหรับนำไปเพิ่มมูลค่าในการแปรรูปใช้ประโยชน์หลากหลายด้าน และ Phuangchik (2014) ยังกล่าวว่าพันธุ์ไม้ที่ให้ปริมาณชีวมวลในปริมาณมาก ได้แก่ ไม้ตง และจากการศึกษาของ Chitchak et al. (n.d.) ได้ศึกษาคุณสมบัติทางเคมีของไม้ตงเขียวศรีปราจีน ซึ่งมีปริมาณเซลลูโลสสูงถึง 50% มีผลต่อปริมาณผลผลิตเยื่อกระดาษสูง แต่ไม่คงทนต่อแมลงและเชื้อเห็ดรา

สรุปผลการวิจัย

พันธุ์ไม้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย คือ ไม้ตง (*Dendrocalamus asper* (J.H.Schultes) Backer ex K.Heyne) โดยมีการนำไปใช้ถึง 64.10% นิยมใช้เป็นโครงสร้างที่ต้องการความแข็งแรง เช่น แคร่ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายมากที่สุดของจังหวัดปราจีนบุรี ของผลิตภัณฑ์ทั้ง 13 ชนิดที่พบ รองลงมาคือ ไม้เขี้ยว (*Bambusa vulgaris* Schrader ex Wendland) 20.51% ปลุกเพื่อขายหน่อ ไม้เลื้อย (*Thyrsocalamus liang* Sungkaew & W. L. Goh) 10.26% นิยมทำด้ามไม้กวาดและบันได จากการสำรวจผู้ปลูกจำนวน 44 ครัวเรือน พบว่าสามารถผลิตลำไม้เพื่อส่งขายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 43,636 ลำต่อปี และจากการสำรวจความต้องการของผู้ใช้ไม้เพื่อทำผลิตภัณฑ์จำนวน 12 ราย โดยวิเคราะห์การใช้ไม้ต่อหน่วยผลิตภัณฑ์ และความสามารถในการผลิต พบว่ามีความต้องการใช้ลำไม้เฉลี่ย 3,710 ลำต่อปี ส่วนใหญ่ผู้ใช้ไม้ปลูกฝังเอง แต่ยังมีปัญหาไม่เพียงพอโดยเฉพาะรายที่ไม่มีพื้นที่ปลูกเป็นของตนเอง และผู้ปลูกส่วนใหญ่ขายลำไม้ไปยังจังหวัดอื่น และทุกรายพบปัญหาในช่วงฤดูฝนที่ขาดวัตถุดิบเนื่องจากส่วนมากไม่ตัดลำไม้เพื่อรักษาหน่อ เพื่อรอให้เป็นลำในรอบถัดไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสำนักงานเกษตรจังหวัดปราจีนบุรี

เอกสารอ้างอิง

- Aksornniam K, Nibuntham P. Bamboo Establish world, *Kehakaset Magazine*, 2011; 35(11): 76-99.
- Asia Pacific Forestry Community Training Center. *Bamboo and Thai Way of Life: Knowledge and Local Management*. Asia pacific community forestry training center, Bangkok, 2014.
- Chitchak C, Mokkhunthot S, Sinthutao C. et al., *Study on Chemical Properties of Bamboo*, Department of Forestry, Bangkok, n.d.
- Chiwapreecha B, Kongpakdee C, Chanprasert K. *Research on Diversity, Characteristics and Some Properties Aspects of bamboo in Sa Kaeo and Prachinburi provinces*, Burapha University, 2014.
- Phuangchik T. Is Bamboo Amazing Plant ?. *Journal Science and Technology*, 2013; 21(2): 180-185.
- Phuangchik T. Bamboo: Energy crops of the future?. *Journal Science and Technology*, 2014; 22(1): 130-136.
- Phuangchik T, Harakote P. Survey, Collection and Characteristics of Natural Bamboo in Kanchanaburi, Thailand, *Journal Science and Technology*, 2018; 7: 382-392.
- Soiyongkum P. *Sustainable Management of Bamboo*, In Buajongkol P. (editor), *Bamboo* (page 4). Bangkok, 2013.
- Suwajitantonon S. Bamboo Collection Garden, 2008. Available at: <https://www.ku.ac.th/e-magazine/dec51/agri/agri2.htm>. Accessed August 8, 2019
- Visaratana T, Boonyuan S, Petmark P. et al. *Dendrocalamus asper* Backer. And *Bambusa Nana* Roxb. Planted In Agroforestry System. *Thai Journal of Forestry*, 1993; 12: 77-83.